

IK
Jan 10
IX/4354 d

HUNGARY

INDUSTRY
Independent Artisans /1700/
/1701 a/

MEASURES AGAINST INDEPENDENT ARTISANS.

SOURCE VIENNA: A recent refugee from BUDAPEST. Intelligent and cooperative. He himself could not get a license, but worked "black" for a licensed artisan.

DATE OF OBSERVATION: Early December 1955.

ENGLISH SUMMARY: The report tells how the independent artisans, licensed under the Imre NAGY "New Course" regime, are being systematically starved out under the present sharper course. Even during the NAGY period, they could not obtain sufficient raw materials from the State. Nevertheless, they made out well enough by buying on the black market. The workers in State enterprises and cooperatives stole raw materials and parts in order to supplement their low wages. They sold these to the independent artisans. Such practices were not exceptional: they were widespread and played an important part in the Hungarian economy.

When the "New Course" came to an end, the artisans' licenses were not revoked. Instead, various indirect measures were taken to force them out of business. On the one hand, they were presented with very high tax bills, on the other hand their profits were limited to 3 per cent. It was made more difficult for them to get raw materials, and the State enterprises were forbidden to buy from them. Those who are unable to pay their taxes are treated as enemies of the regime. It is now rumored that those who have nevertheless managed to survive will have their licenses withdrawn, which would complete the liquidation of the "private sector" of the economy.

EVALUATION COMMENT: This is a round-up on the situation of independent artisans. The unfriendly attitude of the HEGEDUS Government toward the artisans is generally known, as are the changes carried out after the softer policy of the NAGY Government.

/more/

The report summarizes mostly the difficulties of the artisans which are, however, already known from earlier items dealing with the activities and problems of several individual artisans.

This report is in line with the ample material available on this subject in our files.

+ + +

A magyar kisipar a kommunista hatalomátvétel után.

Position of Artisans When the Communists Seized Power.

Gyökeresen megváltozott a kisipar helyzete a kommunista hatalomátvétel után. A fő szempont a kisiparosság felszámolása lett, minden áron, még azon az áron is, hogy a fizetéseket elvették az iparosság adóit az államgazdaság elvesztette; még azon az áron is, hogy az úgynevezett szocialista szektor -- minőségileg és mennyiségileg -- nem volt képes pótolni a magánipar termelését.

1953-ban azonban újabb változás következett be ezen a téren.

NAGY Imre kormánya és az önálló kisipar.

Artisans under the "New Course"

NAGY Imre kormánya megkezdte az iparengedélyek kiadását. Egyedül 1953 júliustól 1955 januárjáig -- amikor is zárlat alá vették az iparengedélyek kiadását -- hozzávetőlegesen 50.000 iparengedélyt adtak ki. Sajnálatos tény azonban, hogy iparengedélyt nem a valóságos szakképzettség, hanem az összeköttetések súlya szerint adtak ki. Így nagyon sok iparágban a régi kereskedők foglalták el a szakemberek helyét. Csak természetesen, hogy ezek a volt kereskedőkből -- protekcióval -- kisiparossá vedlett kisvállalkozók szükségszerűen szakmunkások alkalmazására szorultak. Egy-egy ilyen mondva csinált kisiparos néha nyolc-tíz sőt több "bedolgozót" tartott, azaz olyan alkalmazottat, akit nem jelentett be, tehát semminemű adót nem fizetett utána. A valaha oly híres pesti Váci-utcát és a belvárost ezek szállták meg. Kirakataik tele vannak a legizléstelenebb de amellest méregdrága holmikkal. Ugyanekkor vásárlóik vitt anyagjait is elszabták, elrontották.

Az érem másik oldalán más a helyzet. Az engedélyhez ju-

/more/

tott kisiparosok -- mármint azok, akik valóban mesterei szakmájuknak -- a legkülönfélébb nehézségekkel küzdöttek. A legelső ilyen nehézség az üzlethelyiség megszerzése volt. Egszeriben kiderült, hogy az üzlethelyiségek egy része lakásul szolgál -- másik és lényegesen nagyobb része, különböző szervezetek, hivatalok, vállalatok irodáinak, raktárainak ad helyet, sőt sokszor ilyen címen üresen áll. Volt olyan kisiparos, ki 8-10-15 ezer forintot kényszerült fizetni lelépési díjként, hogy foglalkozását megkezdhesse. Éredekességként meg kell említeni, hogy a fentebb említett vállalatok, hivatalok, stb. amelyek az üzlethelyiségeket tartották megszállva, nem mutattak hajlandóságot lemondani azokról. Ha azonban valaki megtalálta a "megfelelő hangot" -- ami minden esetben anyagi juttatást jelentett -- az illetékes előadóval szemben, egyszerűen kinyílt székán ajtaja.

A kisiparosság egész életlehetősége ezen felül is a megvesztegetéshez kapcsolódott. Munkát a különböző vállalatoktól kaphattak -- néha több tízezer forint értékig is -- ennek feltétele viszont az illetékes áruforgalmi vezetővel, vagy anyagbeszerzővel való jó kapcsolat volt, pontosan az, hogy az illetékes tisztviselőt anyagilag is érdekeltté tegyék. Az anyagjuttatás -- nyersanyagot értve alatta -- egyenlő volt a semmivel. Jellemző példaként kell megemlíteni, hogy egy cipész egy hónapra 1 kg. maximum 1½ kg talpbőrt kapott. Felsőbőr ellátása is ehhez aránylott. Itt figyelembe kell venni még azt a felháborító megkülönböztetést is, hogy a magánszektorban kiadott anyag -- amellett, hogy mennyiségileg kevés volt, -- minőségileg is alatta maradt annak, amit a szövetkezeti, vagy állami vállalatok kaptak. Az adót emellett nem ehhez a mennyiséghez szabták. A félévi jövedelmi adót minimálisan 2000 forintban állapították meg. A későbbiekben ezt általában a kétszeresére emelték és a fellebbezésekre érkező válasz csupán ennyi volt: "A felemelt adó összege megfelel jövedelmének!" Egyetlen szóval sem több.

Persze a többi szakmában sem jobb a helyzet. Egy bádogos havi 8 kg. fehérlemez kapott és a többi iparos is ilyen keveset kapott szükségletéhez mérten. Ez az anyag -- könnyű kiszámítani -- nem fedezhette magát az adót sem. A kisiparos nem tehetett mást, mint hogy ott szerzett anyagot, ahol tudott. Itt találkozott össze a kisiparos érdeke a gyári munkás és tisztviselő érdekével. Mivel ez utóbbiak keresete az éhenhaláshoz is kevés, rákényszerülnek lopni az üzemekből, ott és annyit, ahol és amennyit lehet. ez a lopott áru a kisiparoshoz kerül, aki egyedül ebből tudja fedezni nyersanyagszükségletét. A dolgozó nép rákényszerül tehát a lopásra, a kisiparos pedig az orgazdaságra. Ez persze nem az ő bűnük, hanem rendszeré, amely elvette tőlük az élet lehetőségét.

/more/

De nem is ez az egyetlen "bűn", amit a kisiparosnak el kell követnie. Szükségessé vált, hogy árdrágító, sőt adócsaló legyen. Magyarázat helyett álljon itt egy mechanikus előírás szerinti árkalkulációja:

Az önálló kisiparos kalkulációja

Official Directive on Price Calculation

- 1./ Felhasználadó nyersanyag értéke tételenként, cikk-lista szerint + /10% felszámítható anyagvesztés címén/
- 2./ A felhasználandó munkaórák száma és értéke, óránként 4.60 -al számolva. /Nem lehet több fejenként havi 1200 forintnál/.
- 3/ Regieköltség címén 40% számolható fel
- 4./ Társadalombiztosító 33% /ami 1 fő után 400 forint az SzTKnak/
- 5/ Saját haszon 3%
- 6./ Forgalmi adó 20%, ami felülről lefelé számítva tulajdonképpen 25%. /felülről lefelé annyit jelent, hogy az 1./ és -5./ pontok után./
- 7./ Kereskedelmi haszon 14.5%.

Ez magyarul annyit jelent, hogy a 40 forintos kereskedelmi áron forgalomba kerülő árucikkért a kisiparos 27 forintot kap kézhez. Ebből fizeti ki az anyagot, munkát, társadalombiztosítót, regiet, és haszna mindössze 81 fillér lehet. Ilyen lehetőség mellett nincs más választása, mint a csalás. Hiszen ahány darabot nem kell leszámolni és könyvelnie, annyszor 20 forint /SzTK: 6.30, haszon - 81, forgalmi adó plusz kereskedelmi haszon 13. / marad a zsebében.

E mellett fontos tudni, hogy a kisiparos alkalmazottjának törvényesen havi 1200 forintnál többet nem fizethet és nem számolhat el. Mivel azonban jó szakmunkás ezért az összegért nem dolgozik, a többi a tétilegális eszközökkel, szószerint csalással kell a munkaadónak fedeznie. Ugyanez a helyzet olyan összegekre vonatkozóan amelyeket megvesztegetésre, vagy közvetítői jutalékokra fizetnek. Sőt, mivel anyaghoz sokszor csak feketén jutnak, és ilyenkor a valóságosnál magasabb árat fizetnek, minden téren rá kényszerül az állam becsapására, tehát szükségszerűen szembe kerül az államhatalommal.

Még cifrább a helyzet a jövedelemadónál. Van ugyanis egy bizonyos progresszív kulcs, amelyet sohasem tartanak be. A

/more/

tényleges állapot az, hogy az adóhivatal úgy veti ki a jövedelmi adót, hogy a kisiparos semmiképpen sem kereshessen havi 1800-3000 forintnál többet. Rendszeresen fordul elő, hogy a kisiparos csekkekkel bizonyítja adója kifizetését, de hiába az adóhivatal szerint még tartozása van és fizetnie kell. Ellenkező esetben jön az u.n. "biztosítási foglалás". A végrehajtó bizony nem ritka vendég az önálló emberek otthonában.

A HEGEDÜS kormány kisipari politikája.

Policy of the HEGEDÜS Government.

Az újabb magyarországi kommunista kormány egyik legnagyobb és legtermészetesebb ellenségének tekinti a kisiparosokat. Nemcsak ideológiai okokból, hanem azért is, mert kis iparosnak lenni már annyit jelent, mint bizonyos mértékig függetlennek lenni a rendszertől. Ezt pedig aligha tűrhetik el a proletárdiktatura urai. Nem szabad csodálkozni tehát, hogy a tavasszal újra vad offenzívát kezdtek a kisiparosok ellen. Ennek legelső jeleként megszüntették az iparengedélyek kiadását; pontosabban hoztak egy rendeletet, amely iparengedélyek kiadását lehetővé teszi ugyan, de csak elméletben.

Mint mondtuk, az 1955. márciusa után kiadott rendelkezések szerint további iparengedélyek kiadása indokolt esetben lehetséges. Azonban amíg egyfelől olyan helyzetet teremtetek, amelyben gazdasági öngyilkossággal egyenlő iparengedélyt kérni -- másfelől ha van is elszánt jelentkező, annak kérelmét ugys elutasítják, mert nem tartják indokoltnak. Ilyen elutasító okok például a következők:

- 1/ A kerületben levő iparosok száma jelenleg bőven fedezi a lakosság szükségleteit -- tehát új engedély kiadása szüktelen.
- 2/ Az ipar megkezdéséhez szükséges, megfelelő helyiséget ugysem tudnak biztosítani.
- 3/ A lakosság /falun/ lélekszáma alatta marad a törvényesen előírtak és így ott ilyen iparengedély ki nem adható.

A kisiparosság "érdekképviselői" szerve a KIOSZ, azaz Kisiparosok Országos Szövetsége. A valóságban ennek vezetői a rendszer által odaültetett pártfunkcionáriusok, akik véletlenül sem az iparosság érdekeit védik. A KIOSZ intézi a kiutalt nyersanyag elosztását; a helyiségek kiutalását, adóközfösségi ügyeket, stb. Ezt azonban olyan huza-vonával intézi, hogy az magában elég a kisiparosság szabotálására. A KIOSZ

/more/

azaz a Kisiparosok Országos Szövetsége. A valóságban ennek vezetői a rendszer által odaültetett pártfunkcionáriusok, akik véletlenül sem az iparosság érdekeit védik. A KIOSZ intézi a kiutalt nyersanyag elosztását; a helyiség kiutalását, adóközösségi ügyeket, stb. Ezt azonban olyan huzavonával intézi, hogy az magában elég a kisiparosság szabotálására. A KIOSZ nem a kisiparosság hangadója az állam felé, hanem a rendszer irányító szerve a kisiparosság ellen.

A kereskedői áruforgalmi iroda.

The State Contract Agency.

A NAGY Imre-féle korszak idején a Belkereskedelmi Minisztérium létesített egy közvetítő hivatalt: Kereskedői Áruforgalmi Iroda/ BUDAPEST, V. Tanács krt. 24./ néven. Ez egy kétlaki testület volt: félig állami, félig magánjellegű. Hivatása volt, lehetővé tenni vállalatok és kereskedelmi cégek felé, hogy az előírtnál /havi 5000 frt./ nagyobb összegben rendelkezessenek kisipari munkát. Ez a groteszk helyzet úgy állt elő, hogy a kisiparos csak az iroda tételeiben szerepelt, amíg a vállalatok és a cégek -- látszólag -- állami szervtől szereztek be szükségleteiket. Az iroda a gyakorlatban azonban semmiféle közvetítést nem végzett. Példával bemutatva, működése így nézett ki:

Mondjuk KISS P. fémnyomó kisiparos tölcseréket gyártott, amiben nagy hiány mutatkozott az állami kereskedelembe. Elment tehát a Corvin, Divatcsarnok, Vasért stb. kereskedelmi vállalatok áruforgalmi vezetőihez és felajánlotta áruját. Miután azokkal megállapodott azok személyes jutalékában -- személyes, közvetlen kapcsolatot teremtett velük, hajlandók voltak havi 5000 darab tölcserért 50,000 forint értékben KISS P.-től átvenni. Megrendelték tehát az árut -- nem KISS. -től, hanem a Kereskedői Áruforgalmi Irodától -- aki ezt fenti kisiparoshoz a saját nevében továbbította. A továbbiakban az árut KISS elkészítette, azt közvetlenül a Divatcsarnok, Corvin, stb. vállalatokhoz szállította le. A pénzt, mint ellenértéket azonban a Kereskedői Áruforgalmi Irodához, mint szállítóhoz utalták át., amely az adók levonása után azt KISS-nak kifizette. Természetesen ez a pénzforgalom idejét sok héttel meghosszabbította. Mindezt a tevékenységért az Iroda a kereskedelmi ár 10%-át vonta le magának.

Az már külön lapra tartozik, hogy az iroda vezetői, AGÁRDI igazgató és LÁSZLÓ kereskedelmi vezető előnyben részesítették az őket jól megfizető kisiparosokat a többiek rovására. Ez annyit jelentett, hogy az ő ügyfeleik pénzüket azonnal megkapták /többnyire a mások részére érkezett átutalásokból/, amíg mások öt-hat-nyolc hetet várhattak befektetésük visszatérítésére.

Igy esett meg, hogy 1955 márciusa után, amikor az irodát -- az új helyzetnek megfelelően -- megszüntették, több száz kisiparosnak több millió forinttal maradtak adcsok. A pénzügyminiszter külön rendelettel gondoskodott arról, hogy a kisiparosnak pénzt kifizetni ne lehessen. Mivel egyik-másik kisiparosnak 20-30.000 forintja maradt benn, --könnyű elképzelni, hogy ez az intézkedés sok egzisztenciát tett tönkre.

Az export iroda.

The Export Office.

A kisiparosság "segítésére", de főleg a devizahiány pótlására ezután újabb hasonló szervezet létesítettek, ugyanott. Célja: export megrendelést szerezni a kevés anyagból és sok munkával készülő termékeknek. Nyilvánvaló, hogy itt egyedül a kisiparosok jöttek számításba. Az új szerv neve: Export Iroda, vezetői: SIPOS/fnu/ és RÁDLI /fnu/ az ismeretbék/, régi meggyőződéses kiszolgálói a kommunista regimnek.

Az exportra termelő kisiparos névlegesen hatalmas kedvezményhez jut. Ilyenek:

- 1/ Alkalmazott utáni különadó 50%-át fizeti csak,
- 2/ Alkalmazottak fizetését 50%-al magasabban számolhatja /1200 frt. helyett, 1800 frt/
- 3/ Jövedelemadója exporttermékek után progresszíve sem haladhatja meg a 20%-ot.

Az állam azonban itt sem kockáztat semmit. Alapfeltétel, hogy a termelő az exportra szánt áruból több teljes garmiturát készítsen el /tehát szerszámozzon fel és fektessen be még anyagra és munkára is/. Ezeket azután külföldre küldik és ha több hónap után rendelés érkezik, úgy azt kiadják a kollektív elkészítőjének.

Részben ezért, részben pedig az Export Iroda elődjének példája nyomán a kisiparosság nem igen siet ezt a lehetőséget felhasználni, jóllehet más kiútja nincs.

Ugyanilyen "segítség" volt számukra az alkalmazott-tartási rendelet is. Ennek értelmében egy segéd után havi 400, a második után havi 800, a harmadik után havi 1200 forint pótdó fizetését irták elő.

Ilyen körülmények között mi sem természetesebb, minthogy az állami vállalatoktól érkező rendelések szinte órákon belül

/more/

elapadtak. Hogy miért? Az illetékes tisztviselőnek jólesett volna a külön jövedelem, amit addig élvezett, de a biztos 1000-1200 forintos állásának kockáztatását nem vállalhatta. Márpedig a kisiparossal való dolgoztatás "káderpolitikai szempontból" veszélyeztette előmenetelét, sőt állását is. Így tehát, ha fájdó szívvel is, de lemondott róla. Ennek bekövetkezése megadta a kegyelemdőfést a kisiparosoknak. Ma a kisiparosság szinte teljesen munka nélkül áll, nagyon sokan már is engedélyeik visszadására kényszerültek. Ha valaki belép egy kisiapri műhelybe, elcsüggedt arcokat, kétségbeesett embereket, munka nélkül, tétlen álló gépeket, szerszámokat láthat. Az adóprés viszont könyörtelenül működik tovább, ugyan- így a kommunista rend urai. Már is kitalálták, hogy amelyik kis-iparosnak adótartozása van / de hogyan is ne lenne, / az nem teljesíti állampolgári kötelezettségét. Ezen a címen valóságos iparrevíziót hajtanak végre. Még ez év végéig több ezer engedélyt vonnak vissza a már közszájon forgó tervek szerint.

End.